

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного факультету

Калинич І.В./
« 31 » серпня 2020 року

СИЛАБУС ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ГЕОГРАФІЧНА РАЙОНОЛОГІЯ»

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	10 “Природничі науки”
Спеціальність	106 “Географія ”
За освітньою програмою	Географія
Статус дисципліни	вибіркова

Ужгород – 2020

Назва курсу	Географічна районологія
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра «Фізичної географії та раціонального природокористування»
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 «Природничі науки» 106 «Географія»
Викладачі курсу	Антонюк О.С.
Профайл викладачів	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/geograph-fiz_geo/staff
E-mail	oksana.antonuk@uzhnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://e-learn.uzhnu.edu.ua/enrol/index.php?id=1038
Мова викладання	Українська
Тривалість курсу	3/90 год.
Обсяг курсу	Аудиторних годин 44 , лекційних 30 год., практичних 14 год., самостійних 46 год.
Формат курсу	Очний
Анотація до курсу	Значення географічної районології. Мета і завдання курсу. Місце географічної районології в системі географічних знань. Зв'язок географічної районології з іншими дисциплінами. Географічна районологія та районознавство. Для студентів географічного факультету ДВНЗ «УжНУ».
Ключові слова	Ареал, район, регіон; геопростір, територія, геоторія; комплекс, система; територіально-виробничий комплекс, суспільногеографічний комплекс; суспільно-географічний район, суспільно-географічне районоутворення; економічне районування, соціально-економічне районування, суспільно-географічне районування.
Мета та цілі курсу	<p>Метою вивчення навчальної дисципліни «Географічна районологія» є розкриття знань про основи регіоналізації природних територіальних комплексів для потреб просторового планування господарства та охорони природи, формування у майбутніх фахівців знань і навичок, необхідних для комплексного дослідження господарства регіонів, соціально-економічного районування територій різних масштабів.</p> <p>Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1); - знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2); - здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК 3); - навички використання інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК 5); - здатність до проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК 6); - здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 7); - здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах (ФК 3);

	<ul style="list-style-type: none"> - здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки (ФК 4); - здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (ФК 5); - знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації (ФК 7); - самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати (ФК 8). - здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності. (ФК 9). 				
Пререквізити курсу	<p>Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Географічна районологія» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми (ОП): ОПП підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 106 «Географія»: ОК 2.2 «Загальне землезнавство»; ОК 2.7 «Основи картографії»; ОК 2.8 «Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів»; ОК 2.16 «Фізична географія материків та океанів»; ОК 2.18 «Фізична географія та природно-ресурсний потенціал України»</p>				
Очікувані результати навчання	Студент повинен знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.	ПРН 1			
	Пояснювати особливості організації географічного простору.	ПРН 1, 3			
	Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.	ПРН 3,5			
	Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук.	ПРН 6, 8			
	Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.	ПРН 7			
	Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.	ПРН 6			
Навчальні техніки та методи, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Форми та методи навчання – лекції, практичні заняття та самостійна робота студентів згідно програми курсу. Форми організації контролю знань, система оцінювання – усне експресопитування, виконання практичних робіт, контрольна робота, екзамен.</p> <p>Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності – лекції. Наочні методи – ілюстрації, використання картографічних, демонстраційних матеріалів.</p> <p>Практичні методи – виконання практичних робіт.</p> <p>Методи контролю та самоконтролю – виконання самостійної роботи, усна та письмова перевірка знань.</p>				
Необхідне обладнання	<p>Технічні засоби: дидактичні матеріали, сайт електронного навчання, презентаційні матеріали.</p> <p>Обладнання: навчальні настінні карти (фізичні), атласи, топографічні карти, контурні карти для практичних робіт.</p>				
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни				
	Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні	7	35	7	35	

	(семінарські) заняття				
	Презентація			1	15
	Реферат	1	15		
	Модульна контрольна робота	1	50	1	50
	Разом	9	100	9	100
	<p align="center">Критерії оцінювання модульної контрольної роботи</p> <p>Модульний контроль проводиться у формі аудиторної письмової контрольної роботи з тем змістовного модуля. На модульну контрольну роботу відводиться 50 балів.</p> <p align="center">Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю</p> <p>Підсумковий контроль знань – залік, проводиться у формі усної перевірки знань – відповідей на питання для підсумкового контролю.</p>				
Підсумковий контроль, форма	Залік в усній формі.				
Зміст курсу	<p><i>Змістовий модуль 1. Історія становлення, сутність та особливості фізико-географічного районування.</i></p> <p>Тема 1. Фізична географія як наука про географічну оболонку і складові її природно територіальних комплексів різних рангів. Районування як система територіального поділу. Фізико- географічне районування і його сутність.</p> <p>Тема 2. Методологічні основи фізико-географічного районування. Зв'язок з іншими науками. Наукове і прикладне значення фізико-географічного районування. Суспільно-географічне районування.</p> <p>Тема 3. Розвиток уявлень про суспільно-географічний район. Період описової районології. Домінування принципу однорідності районів. Районування з пізнавальною метою. Описово-статистичні дослідження. Виділення господарських районів (К.Герман, К.Арсеньєв). Теорія району як реально існуючого утворення (М.Огарьов). Вивчення факторів районоутворення, розробка принципів, показників районування (П.Семенов-Тян-Шанський, Д.Менделєєв, В.СеменовТян-Шанський). Розробка наукових засад сільськогосподарського районування (Д.Ріхтер, О.Скворцов, О.Фортунатов, О.Челінцев та ін.). Період практичної районології.</p> <p>Тема 4. Період теоретичної районології. Теорія району як виробничого комплексу з певною спеціалізацією загальнодержавного масштабу (М.Баранський). Вчення про типи економічних районів (С.Бернштейн-Коган). Вчення про районні виробничо-територіальні комплекси, метод енерговиробничих циклів (М.Колосовський). Раднаргоспівський принцип управління народним господарством. Розробка методологічних основ економічного районування (П.Алампієв).</p> <p>Тема 5. Фізико-географічне районування західних областей України П.Цися, К.Геренчука, М.Койнова. Фізико-географічне районування за кордоном.</p> <p>Тема 6. Сучасне районування в зарубіжних країнах.</p> <p>Тема 7. Процес суспільно-географічного районоутворення. Сутність та чинники суспільно-географічного районоутворення. Об'єктивність процесів районоутворення. Географічний поділ праці – головна об'єктивна передумова районоутворення. Історичні, природно-екологічні, економічні, соціально-культурні та психологічні, політико-правові умови суспільно-географічного районоутворення. Фактори районоутворення: потенціал суспільно-</p>				

	<p>географічного положення, природноресурсний та працересурсний потенціал, системи розселення, рівень урбанізації, рівень економічного і соціального розвитку.</p> <p>Тема 8. Одиниці районування як системи. Їх структура. Закономірності суспільно-географічного районування. Закономірності суспільно-географічного районування як результат дії суспільно-географічних законів. Поляризація. Стадійність. Комплексність. Поняття “ядро районування”.</p> <p><i>Змістовий модуль 2. Принципи та методи фізико-географічного районування.</i></p> <p>Тема 9. Принципи районування. Генетичний принцип районування. Його сутність і значимість. Принцип зональності. Вертикальна зональність у горах. Типи структур вертикальної зональності та чинники їх визначають. Принципи об’єктивної територіальної цілісності, історичності, перспективності, адміністративний (конгруенції). Проблема співвідношення сіток суспільно-географічного районування та адміністративно-територіального поділу. Критерії суспільно-географічного районування.</p> <p>Тема 10. Принципи азональні. Його значення в диференціації ПТК регіональної розмірності . Принцип секторності (довготний). Ряди зональності. Зонально-азональний принцип, його сутність. Принцип комплексності , його сутність та переваги.</p> <p>Тема 11. Таксономічні рівні районування. Поняття про рівні районування. Макрорайонування: суть, значення, специфіка, визначальні чинники, показники. Мезорайонування: суть, значення, специфіка, визначальні чинники, показники. Мікрорайонування: суть, значення, специфіка, визначальні чинники, показники. Проблеми виділення топорівня суспільно-географічного районування. Типізація мікрорайонів. Внутрібласне та дробне районування.</p> <p>Тема 12. Система таксономічних одиниць. Класифікація комплексів в залежності від принципу районування. Однорядні і дворядні системи.</p> <p>Тема 13. Одиниці вищого рівня диференціації (географічна оболонка, материк, пояс). Головні діагностичні ознаки фізико-географічної країни, області, провінції, райони. Особливості фізико -географічного районування гірських країн . Види суспільно-географічного районування. Підходи до визначення видів районування. Інтегральне районування. Міжгалузеве районування. Галузеве районування. Загальногалузеве і внутрішньогалузеве районування. Види галузевого районування.</p> <p>Тема 14. Промислове районування: суть, значення, специфіка, види. Промислові райони, вузли, центри, пункти. Агропромислове районування: суть, значення, специфіка, види. Агропромислові райони, вузли, центри, пункти. Транспортно-географічне районування: суть, значення, специфіка, види. Транспортно-географічні райони, підрайони, вузли. Соціально-географічне районування: суть, значення, специфіка, види.</p> <p>Тема 15. Прикладне районування. Торговельногеографічне районування. Рекреаційно-географічне районування. Культурно-географічне районування. Політико-географічне районування. Нові види галузевого районування.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гудзевич А. В. Просторово–часова організація сучасних ландшафтів: теорія і практика : монографія / – Вінниця : Віндрук, 2012. – 434 с. 2. Исаченко А. Г. Основы ландшафтоведения и физико-географического районирования. М.: Высшая школа, 1965, 327 с. 3. Маринич О.М. Фізична географія України : підручник / О.М. Маринич, П.Г.Шищенко - К. : Знання, 2005. – 511 с.

	<p>4. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Суспільно-географічне районування України. – К.: ВПЦ „Київський ун-тет”, 2000.</p> <p>5. Ішук С.І. Територіально-виробничі комплекси і економічне районування (Методологія, теорія). - К., 1996.</p> <p style="text-align: center;">Допоміжна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку. – К.: ВПЦ „Київський ун-тет”, 2005. 2. Пістун М.Д., Мезенцев К.В., Тьорло В.О. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект. – К.: ВПЦ „Київський ун-тет”, 2004. 3. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. – Одеса: Астропринт, 2005. 4. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 5. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії. Навч. посібник. - К., 1996.
<p>Інформаційні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підручники для вивчення навчальної дисципліни: https://collectedpapers.com.ua/category/physic_geog_region http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC%20%D0%B7%20%D0%A4%D0%93%D0%A3.pdf?id=8c653001-dc4a-47ef-8326-c437ff313cb1 https://drive.google.com/file/d/0B1Zgi-4Uz3wFLVdFZEzZWDI6Q0k/edit 2. Освітні портали: http://aokornus.at.ua/BOOKS/Laboratorni_roboty.pdf https://osvita.ua/vnz/reports/geograf/26224 https://geomap.com.ua/uk-g8/883.html
<p>Питання для підсумкового контролю</p>	<p style="text-align: center;">Питання для підсумкового контролю Змістовий модуль I</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Значення географічної районології. 2. Мета і завдання курсу. Місце географічної районології в системі географічних знань. Зв'язок географічної районології з іншими дисциплінами. 3. Суспільно-географічні районологія та районознавство. 4. Об'єкт, предмет та методи дослідження суспільно-географічної районології. 5. Методи дослідження - географічне районування; порівняльно-описовий, енерговиробничих циклів, картографічний, моделювання; історичний, літературний тощо. 6. Виділення господарських районів (К.Герман, К.Арсеньєв). 7. Теорія району як реально існуючого утворення (М.Огарьов). 8. Вивчення факторів районоутворення, розробка принципів, показників районування (П.Семенов-Тян-Шанський, Д.Менделєєв, В.СеменовТян-Шанський). 9. Розробка наукових засад сільськогосподарського районування (Д.Ріхтер, О.Скворцов, О.Фортунатов, О.Челінцев та ін.). 10. Період практичної районології. Ідея єдності економічного і адміністративного районування: адміністративно-господарське районування. 11. Значення енергетичного принципу районування. 12. Вчення про типи економічних районів (С.Бернштейн-Коган). 13. Вчення про районні виробничо-територіальні комплекси, метод

енерговиробничих циклів (М.Колосовський).

14. Раднаргоспівський принцип управління народним господарством.
15. Розробка методологічних основ економічного районування (П.Аламписів).
16. Підходи до розуміння та суть поняття “суспільно-географічний район”: суспільно-географічний район як частина господарства країни, суспільно-географічний район як комплекс, суспільно-географічний район як територія.
17. Об’єктивність суспільно-географічних районів.
18. Класифікація суспільно-географічних районів: за таксономічним рівнем, за повнотою охоплення людської діяльності на території, за рівнем розвитку, за суспільногеографічним положенням, за спеціалізацією, за проблемністю.
19. Однорідний та вузловий райони.
20. Методологічні підходи до дослідження суспільно-географічних районів.

Змістовий модуль 2

1. Географічний поділ праці як передумова суспільно-географічного районоутворення.
2. Сутність ГПП. Абсолютний та відносний ГПП.
3. Види ГПП: між районами як цілим, між районами як поліструктурними утвореннями.
4. Масштаби ГПП: міжнародний, міжрайонний, внутрішньорайонний. Показники участі районів у ГПП: експортна, імпортна квота, зовнішньоторговельна квота.
5. Концепції географічного поділу праці.
6. Закономірності суспільно-географічного районоутворення.
7. Закономірності суспільно-географічного районоутворення як результат дії суспільно-географічних законів.
8. Поляризація. Стадійність. Комплексність. Поняття “ядро районоутворення”.
9. Стадії формування ядер районоутворення.
10. Стадія рівномірного розміщення локальних ядер.
11. Стадія моноядерної поляризації території.
12. Стадія поліядерної поляризації території. Стадія рівномірного використання території.
13. Сутність та науковопрактичне значення суспільно-географічного районування.
14. Таксономізація. Види таксономізації: зонування, районування, картування ареалів.
15. Відповідність районування закономірностям районоутворення. Постановка мета та суб’єктивність районування. Наукове та практичне значення. Вдосконалення АТУ на основі районування.
16. Принципи, критерії та показники районування.
17. Таксономічні рівні районування.
18. Поняття про рівні районування. Макрорайонування: суть, значення, специфіка, визначальні чинники, показники.
19. Мезорайонування: суть, значення, специфіка, визначальні чинники, показники.
20. Мікрорайонування: суть, значення, специфіка, визначальні чинники, показники.
21. Типізація мікрорайонів. Внутріобласне та дробне районування.
22. Види суспільно-географічного районування.
23. Види галузевого районування.

